

Vrijheid geef je door Staelduinse Bos

Algemeen:

Deze lesbrieven zijn ontwikkeld in het kader van 75 jaar vrijheid in het Westland (onderwijsproject 'Vrijheid geef je door') en vormt les 2, volgend op de introductieles:

Lesbrief 1: Introductie - Westland in oorlogstijd.

Lesbrief 2: Staelduinse Bos - De bezetting.

Lesbrief 3: 's-Gravenzande - Sperrgebiet.

Lesbrief 4: Naaldwijk - Dilemma's tijdens en na de oorlog.

Deze lesbrieven zijn nog steeds actueel en goed te gebruiken.

Doelstelling:

Leerlingen leren dat het Staelduinse Bos belangrijk is geweest als onderdeel van de verdedigingslinie van de Duitsers (Atlantikwall) tijdens de Tweede Wereldoorlog en dat hier het hoofdkwartier van 'Festung' Hoek van Holland was gelegerd. De leerlingen weten dat in het Staelduinse Bos diverse bunkers te vinden zijn en nu door vleermuizen bewoond worden. In deze les denken ze na over wat ze vinden van de bunkers in het bos en staven dit met argumenten.

Educatiemodel:

Benodigde materialen:

- Digibord voor [Atlantikwall-museum – festung Hoek van Holland](#).
- Post-its.
- 2 grote vellen papier (A2).
- Bijlage 1: foto's van bunkers in het Staelduinse Bos.
- Bijlage 2: stellingen.

Duur van de lessen:

50 minuten.

Aanvullende ideeën:

Het verdient aanbeveling voorafgaand aan deze les of hierop volgend de route (of een deel hiervan) van de audiotour in het Staelduinse Bos te doen met de

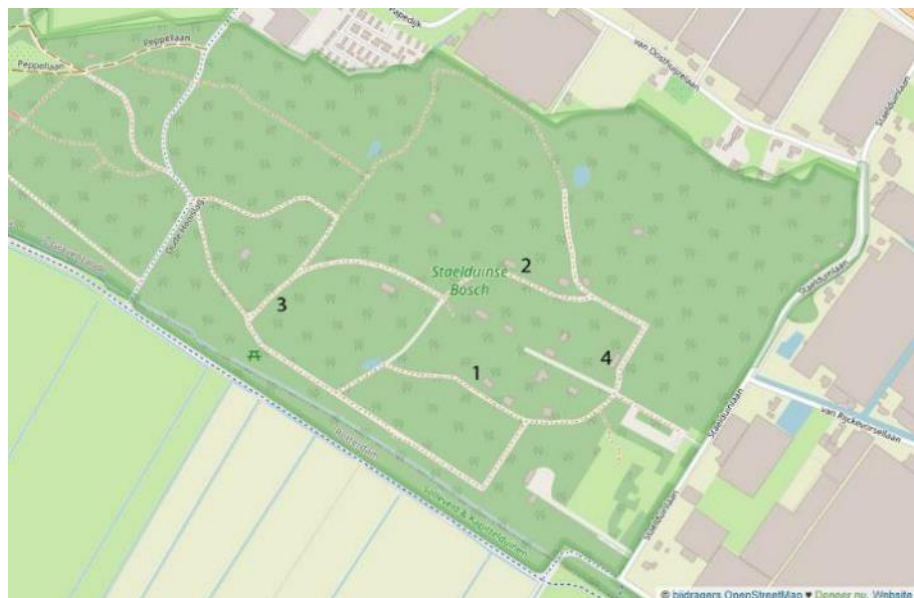
leerlingen. Dit kunnen leerlingen zelfstandig of in lesverband doen. Kijk voor meer informatie over de audiotours op website [VrijheidWestland](#). Deze les kan ook prima gecombineerd worden met een tekenles betreffende perspectief/geometrisch vs. organisch door een of meerdere bunkers in het bos na te tekenen.

Bij het onderwerp bunkers is het interessant te kijken naar [Stichting Stelling 33](#). Stelling 33 een verplaatste bunker bij de Oranjesluis.

Deze les kan ook goed gecombineerd worden met een aardrijkskunde- of CKV-les waarbij gekeken wordt naar de bunkers die onderdeel geworden zijn van hun (Westlandse) omgeving en waarbij soms zelfs de [bunker het fundament van een woning](#) geworden is. Oude bunkers krijgen een nieuwe bestemming om deze als cultuurhistorisch erfgoed te bewaren. Bekijk ook het [verhaal van Adri Backer](#), die woont op een bunker.

Ook een combinatie met een biologieles zou prima passen; in de bunkers van het Staelduinse Bos verblijven bijzondere soorten vleermuizen, omdat de bunkers een vrij constante temperatuur en vochtigheid hebben. Het bos is tevens een relatief 'jong' bos. In de zeventiger jaren van de vorige eeuw is er discussie geweest om van het bos en de omgeving een golfterrein te maken en tegenwoordig wordt er gediscussieerd over het aanleggen van een natuurbegraafplaats in de 'Bonnenpolder', het gebied achter het bos.

De foto's kunnen ook gebruikt worden om in het oostelijk deel van het Staelduinse Bos naar bunkers te zoeken. Kunnen de leerlingen de betreffende bunkers vinden? Zie de kaart voor een indicatie waar zich de bunkers bevinden.

Overige informatie:

In het kader van 75 jaar vrijheid Westland is tevens een boek uitgegeven, videoportretten voor de WOS gemaakt en audioroutes beschikbaar. Kijk voor meer informatie op de website van [VrijheidWestland](#).

Staelduinse Bos – De Bezetting

Lesfase 1: oriëntatie

5 minuten

Activeren van de voorkennis: vraag de leerlingen wie er wel eens in het Staelduinse Bos wandelt. Waar ligt dit bos eigenlijk? Wat valt je op aan dit bos? (niet zo groot, woningen in/aan het bos, bunkers, bezoekerscentrum, omgeven door weilanden en kassen, hogere en lagere delen). Vind je het een aantrekkelijk bos? Waarom wel of waarom niet?

Introductie: vertel de leerlingen meer over het Staelduinse Bos in de tijd van de Tweede Wereldoorlog; het Staelduinse Bos was op twee momenten bijzonder in de geschiedenis;

- **In mei 1940 werden er Duitse soldaten met parachutes per ongeluk gedropt nabij het Staelduinse Bos.** Ze hadden eigenlijk in de buurt van Den Haag gedropt moeten worden om de Nederlandse Koningin en het kabinet gevangen te nemen. De Duitsers werden echter onder vuur genomen vanuit het Fort Maasmond in Hoek van Holland. Een deel van de gedropte parachutisten zijn al strijdend richting Ockenburgh getrokken. Vooral bij de Naaldwijkseweg in Heenweg, is er stevig gestreden tussen Duitse en Nederlandse soldaten (destijds stond hier café De Pet). Een ander deel van de Duitse soldaten groef zich aan de rand van het Staelduinse Bos in, wachtend op verdere instructies. Na de capitulatie op 15 mei trokken deze Duitse soldaten verder.
- **In 1942 besloten de Duitsers in het Staelduinse Bos een hoofdkwartier te vestigen om hiervandaan bevel te voeren over de troepen in het hele Westland en Hoek van Holland.** Hoek van Holland was een strategische plek, met de toegang tot de Rotterdamse haven. Ter verdediging bouwden de Duitsers rondom op beide oevers honderden bunkers. Naast de bunkers werd Hoek van Holland met verdedigingswerken en tankgrachten en een hoofdkwartier in het Staelduinse Bos 'Festung' Hoek van Holland. Dit was één van de belangrijkste punten in de verdedigingslinie 'Atlantikwall', een kustlinie van Noorwegen tot aan Spanje.
- **In totaal werden er in het Staelduinse Bos in de Tweede Wereldoorlog 28 betonnen 'bomvrije' bunkers gebouwd en tientallen bakstenen gebouwen.** Het bezoekerscentrum d' Oude Koestel werd vooral gebruikt voor lastpaarden, belangrijk vervoer voor de Duitsers. Er waren zo'n 200 Duitse militairen die hier woonden. Het was vergelijkbaar met een klein dorp; er waren gebouwen voor vermaak, zoals toneel- en muzikuitvoering, waslokalen, fietsenhokken, opslag, garages etc.

Lesfase 2: onderzoek

10 minuten

[Bekijk de kaart](#) waarop de verdediging van de Duitsers te zien is, de Atlantikwall. Bespreek met de leerlingen waarom de Duitsers juist voor het hoofdkwartier in het Staelduinse Bos hebben gekozen en niet voor een hoofdkwartier in het Fort van Hoek van Holland (gebouwd in 1881); verder van de frontlinie, makkelijker te camoufleren, meer ruimte. Dit fort was in 1942 ook in handen van de Duitsers, maar werd gebruikt als bakkerij.

Kijk met de leerlingen naar een aantal foto's van huidige bunkers in het Staelduinse Bos (bijlage 1). Veel van de bunkers zijn afgesloten voor publiek. Laat de leerlingen nadenken waarom de bunkers op dit moment op deze wijze onderdeel zijn van het landschap in het Staelduinse Bos. Bespreek met de leerlingen: waarom zijn de bunkers niet allemaal gesloopt?

Lesfase 3: uitvoering

25 minuten

Stelling nemen: bunkers verwijderen of houden? De leerlingen krijgen de keus uit twee stellingen. Ze kiezen straks in het debat de stelling welke ze het meest aanspreekt.

- **Stelling 1:** geef de natuur de ruimte; sloop de meeste bunkers of leg ze onder een laag aarde en laat de natuur weer de vrije loop in het Staelduinse Bos. We hebben al zo weinig bosgebied in het Westland. Waarom oude gebouwen laten staan waar je toch niet in mag!

- **Stelling 2:** maak het Staelduinse Bos militair erfgoed; herstel de bunkers in ere en maak er een openluchtmuseum van. Geef aandacht aan de gebeurtenissen die hier plaats hebben gevonden!

Beargumenteren: los van hun keuze, noteren ze op twee post-its zowel een argument om de bunkers te houden als een argument om de bunkers te laten verwijderen. Deze post-its worden op twee vellen papier geplakt (één vel per stelling).

Debat: verdeel de klas in twee groepen; aan de ene kant de groep leerlingen die vóór teruggave aan de natuur is en een groep leerlingen die van het Staelduinse Bos een openluchtmuseum wil maken.

We gaan nu een 'Lagerhuis'-debat voeren. Stel jezelf als leerkracht als debatleider voor of kies een geschikte leerling die dit debat kan leiden.

Maak duidelijke afspraken; leerlingen laten elkaar in hun waarde, geven de ruimte een mening te geven en proberen de anderen te overtuigen met hun argumenten. Als iemand wat wil zeggen, dan staat hij of zij op en krijgt de beurt van de debatleider. De debatleider probeert er zorg voor te dragen dat zo veel mogelijk leerlingen hun argumenten kunnen ventileren.

De groepen mogen zowel eigen argumenten gebruiken als de aangegeven argumenten op de vellen papier.

Mocht het debat eerder 'doodbloeden', laat de leerlingen dan een brief opstellen aan een gemeenteraadslid van Gemeente Westland met het advies het Staelduinse Bos te reorganiseren met de nodige argumenten.

Lesfase 4: evaluatie

10 minuten

Besprek met de leerlingen de ervaringen van het debat. Werden er leerlingen overtuigd door het andere team? Zo ja, met welke argumenten?

De stellingen waren nu wel erg zwart/wit. Zijn er leerlingen die ervoor zijn een bepaald gebied van het Staelduinse Bos met bunkers een meer educatieve functie te geven? En hoe zou je dit kunnen doen?

Besprek waarom ervoor gekozen is de bunkers voor een groot gedeelte te laten staan:

- De bunkers welke er nog staan, zijn bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. De Nederlandse bunkers (gebouwd na de Tweede Wereldoorlog) voor munitieopslag zijn inmiddels gesloopt.
- Sloop van de bestaande bunkers zou erg veel kosten met zich meebrengen.
- In de huidige bunkers verblijven populaties van vleermuizen, die goed gedijen bij de constante temperatuur en luchtvochtigheid in de bunkers.
- De bunkers staan inmiddels op de monumentenlijst van Gemeente Westland.

Bijlage 1 – Bunkers in het Staelduinse Bos

1

2

3

4

Foto's van Paula Luiten-van der Schilt.

Bijlage 2 – Stellingen Staelduinse Bos

Stelling 1:

Geef de natuur de ruimte!

Sloop de meeste bunkers of leg ze onder een laag aarde en laat de natuur weer de vrije loop in het Staelduinse Bos. We hebben al zo weinig bosgebied in het Westland. Waarom oude gebouwen laten staan waar je toch niet in mag!

Stelling 2:

Maak het Staelduinse Bos militair erfgoed!

Herstel de bunkers in ere en maak er een openluchtmuseum van. Geef aandacht aan de gebeurtenissen die hier plaats hebben gevonden!